

УДК 374.1: 377.1

DOI: 10.15587/2519-4984.2017.105514

ОСОБЛИВОСТІ ОПАНУВАННЯ ДОРОСЛИМИ УЧНЯМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ТА ІНФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

© С. Р. Бабушко, Л. С. Соловей

У дослідженні показано способи неформального та інформального навчання ESL дорослих учнів. Виявлено і проаналізовано спільні риси та відмінності в опануванні іноземної компетентності дорослими різними віковими категоріями. Систематизовано подані респондентами пропозиції щодо підвищення ефективності процесу формування у дорослих учнів ESL компетентностей у неформальному та інформальному освітніх середовищах

Ключові слова: англійська мова, навчання дорослих, неформальне, інформальне навчальне середовище, вікові категорії

1. Вступ

Сьогодні важливість володіння кількома іноземними мовами чи принаймні однією є незаперечною для всіх. Нові технології та процеси глобалізації зробили політичні, економічні, соціальні, культурні, освітні відносини між країнами дуже щільними. Реалізуючи ці зв'язки людям необхідно спілкуватися, а англійська мова є «*franca lingua*» більшості людей в їх міжнародній діяльності у всьому світі. Таким чином, проблеми вивчення англійської мови як другої чи іноземної мови (ESL) та розвитку іноземної компетентності стають все більш нагальними. Педагоги активно та цілеспрямовано шукають шляхи підвищення рівня викладання англійської мови та методів для різних категорій учнів від дітей молодшого віку до навчання людей похилого віку. Вони використовують різні підходи, методики, інноваційні методи навчання іноземної мови, намагаються підвищити мотивацію учнів до вивчення іноземної мови, розвивати їх навички самонавчання в умовах різних освітніх середовищ (формального, неформального та інформального). Результати їх зусиль висвітлено в значній кількості публікацій, що вказує на те, що проблема розвитку іноземної компетентності через вивчення ESL є дійсно актуальною для усіх вікових категорій учнів, зокрема і дорослих.

2. Літературний огляд

Звернення авторів до зарубіжних наукових джерел обумовлено тим, що під час вивчення стану досліджуваності окресленої проблеми було з'ясовано, що вона перебуває поза увагою вітчизняних науковців.

Переважну більшість наукових та науково-методичних публікацій з навчання дорослих ESL, які було розглянуто в процесі дослідження, присвячено практичним аспектам навчання дорослих англійської мови як другої або іноземної мови. Проведений аналіз наукових праць із цієї проблеми уможливив їх поділ на 3 умовні групи:

- публікації, які стосуються методологічних питань;
- роботи, які ілюструють різні психологічні підходи;
- праці, які висвітлюють мовні аспекти навчання ESL.

В основному, проаналізовані публікації відносяться до навчання дорослих ESL в рамках формальної освіти. Наприклад, зарубіжні вчені досліджували питання, як дорослі учні сприймають читання англійських матеріалів через Інтернет при навчанні ESL та їх ставлення до цього виду навчальної діяльності. Науковці дійшли висновку, що «мультимедійні засоби можуть створити потужну мотивацію та забезпечити нудьгуючих студентів новими захоплюючими способами навчання» [1].

Інша група науковців вивчає сучасне використання мобільної технології юними дорослими, які є студентами вищих навчальних закладів, та їх ставлення до неї. Дослідження проводиться з соціально-культурної точки зору, показуючи, що навчання ESL є найбільш важливим фактором, що формує культуру соціуму [2].

Чинники, що визначають успіхи у вивченні ESL дорослими та дітьми, та вплив музики на процес їх навчання представлено в дослідженні [3].

Лише поодинокі публікації стосуються особливостей навчання ESL дорослих у неформальних чи інформальних освітніх ланках. У зв'язку з цим, результати експериментальних досліджень викликають значний інтерес. Так, зарубіжними науковцями було проведено дослідження, в якому було проаналізовано досвід використання мобільних технологій при навчанні лексики ESL дорослих учнів на їх робочому місці [4].

Найбільш пов'язана з темою представленого дослідження є праця з розвитку навичок наукового спілкування у дорослих. Вчені досліджували, як молодші наукові співробітники під керівництвом свого наставника оволодівають навичками наукової комунікації, вивчали роль наставника в цьому процесі [5]. Йдеться про процес навчання дорослих у неформальному освітньому середовищі, але сукупність особливостей навчання дорослих ESL не було окреслено. Ймовірно, що процеси надбання навичок наукового спілкування можуть бути тотожними до оволодіння дорослими будь-якими навичками іноземної мови (читання, розуміння на слух, письмо, спілкування). Відтак можна вважати, що деякі особливості опанування іноземною компетентністю дорослими все ж таки було розкрито. Проте, цілісне дослідження неформального / інформального вивчення ESL дорос-

лими, в тому числі різними групами дорослих не розглядалися взагалі.

3. Мета та завдання дослідження

Мета дослідження – аналіз способів неформального / інформального навчання ESL дорослими різних вікових категорій: молодших і старших, зокрема студентів на рівні вищої освіти і науковців.

Для досягнення мети було поставлено наступні завдання:

1. Зібрати дані про способи неформального та інформального опанування іншомовними компетентностями двома віковими групами дорослих за допомогою власноруч укладеного запитальника.

2. Проаналізувати отримані дані за різними критеріями, виявити відмінності та подібності у шляхах набуття навичок ESL досліджуваними групами.

3. Дослідити пропозиції, зроблені зазначеними групами дорослих, щодо зростання рівня ефективності вивчення ESL.

4. Матеріали та методи дослідження

У дослідженні автори дотримуються визначень неформальної та інформальної освіти запропонованих Європейською асоціацією освіти дорослих [6] та вітчизняних науковців [7, 8].

Для здійснення дослідження планувалося опитати 50 учасників. Було роздано 49 анкет (1 учасник не зміг прийти в день проведення опитування). Таким чином, 25 юних дорослих (студентів) та 24 дорослих старшого віку (українських вчених) взяли участь у дослідженні. Вказані категорії дорослих було обрано, щоб перевірити, чи є подібності і розходження в опануванні іншомовною компетентністю в неформальному середовищі між дорослими різних вікових категорій та соціального статусу.

Для досягнення поставлених цілей було розроблено запитальник. Він включав в себе 15 питань трьох типів – закриті, відкриті і змішані. Перші з них (5) припускали відповіді «так / ні» або вибір певної відповіді зі списку запропонованих. Відкрите питання було лише одне і стосувалося з'ясування думок респондента щодо поліпшення способів вивчення англійської мови як другої (іноземної) мови (ESL). Решта 9 питань були змішаного типу. Респондентам пропонувалося вибрати із запропонованих відповідей ті, які співпадають з їх думкою. Крім того, респондентів просили пояснити та уточнити їх вибір. Як зазначалося вище, для дослідження було обрано дві групи дорослих у кількості 50 осіб. Перша група включала 26 молодих людей віком від 18 до 20 років, а саме студентів Київського університету імені Бориса Грінченка першого року навчання. Друга група охоплювала 24 дорослих старшого віку, зокрема наукових співробітників та вчених із різних наукових установ Національної академії педагогічних наук

України. Вони стали першими слухачами Мовної школи для дорослих, ініційованої член-кореспондентом НАПН України, професором Ларисою Лук'яною, директором Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України.

Вибір саме цієї вікової групи дорослих був обумовлений кількома причинами, основною з них була волонтерська робота викладачем англійської як другої (іноземної) мови однієї із авторок статті у згаданій Мовній школі [9].

5. Результати дослідження

Нижче наводяться результати дослідження та аналізу анкет. Основна інформація про обрані вікові категорії включає в себе аналіз статі дорослих респондентів, їх віку, рівня освіти та досвід опанування ESL компетентностями, що вимірюється тривалістю вивчення англійської як другої чи іноземної мови.

Із 49 анкет, що було роздано учасникам, 45 жінки і лише 4 чоловіки-респонденти. Співвідношення чоловічої і жіночої статі складає приблизно 1 до 11. Причина такого нерівномірного гендерного співвідношення є професія – педагогіка, яку загальноприйнято сприймають як жіночу сферу діяльності. Студенти університету навчаються, щоб стати майбутніми вчителями іноземних мов у середній загальноосвітній школі, а категорія старших дорослих зайнята також у сфері освіти. Це співвідношення вказує на великі недоліки в українській освітній системі, яка страждає від нестачі вчителів-чоловіків і чоловіків-вчених у галузі освіти. Статистичні дані за 2014 р. підтверджують цю гендерну нерівність, оскільки з 693,3 тис. викладачів та викладачок, які працюють в українській середній та вищій школі, 80 % становлять жінки [10]. Причиною цього, ймовірно, є низька мотивація вчителів-чоловіків працювати в освітній сфері через низький соціальний статус учителя, викладача, педагога, низьку заробітну плату, відсутність перспектив просування по службі та інших.

Друге питання анкети стосується віку респондентів. З'ясування точних вікових меж респондентів уможливить визначення взаємозв'язків між віком і цілями набуття ESL компетентностей.

Рис. 1 показує, що в межах обраних двох вікових груп існує три підгрупи, головною з яких, що складається із 25 осіб, є студенти ВНЗ віком 18–25 років, у той час як вік категорії старших дорослих поділяється на 2 підгрупи: між 36–45 і 46–55 роками. Респонденти 26–35 років і старше 56 не брали участі в опитуванні. У подальші дослідження варто включити ці вікові категорії і простежити відмінності та особливості вибору засобів неформального/інформального опанування іншомовною компетентністю.

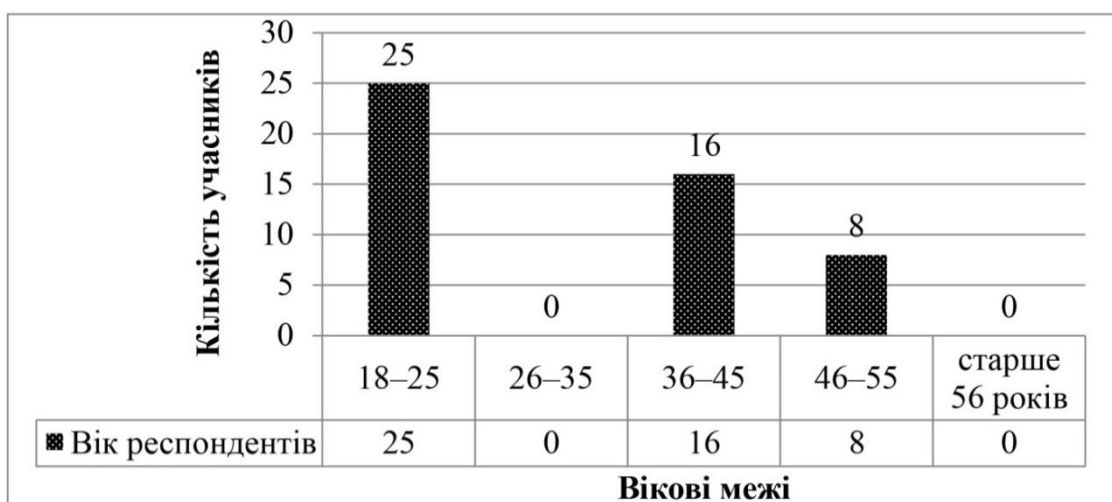

Рис. 1. Вік респондентів

Метою запитання про рівень освіти респондента було визначення залежності причин набуття іншомовної компетентності учасників експерименту від рівня їх освіти.

Як видно з рис. 2, є дві великі частки майже однакового обсягу:

– респонденти, які мають повну загальну середню освіту – 47 % від загальної кількості;

– ті, хто має ступінь кандидата наук – 41 %.

Менші секції охоплюють респондентів зі ступенем магістра (8 %) і 4 % зі ступенем бакалавра. Серед університетської групи 23 студенти закінчили школу, 2 вже отримали ступінь бакалавра, і це їх друга вища освіта. У групі дорослих учнів – 20 осіб мають ступінь кандидата наук і 4 респондента мають ступінь магістра.

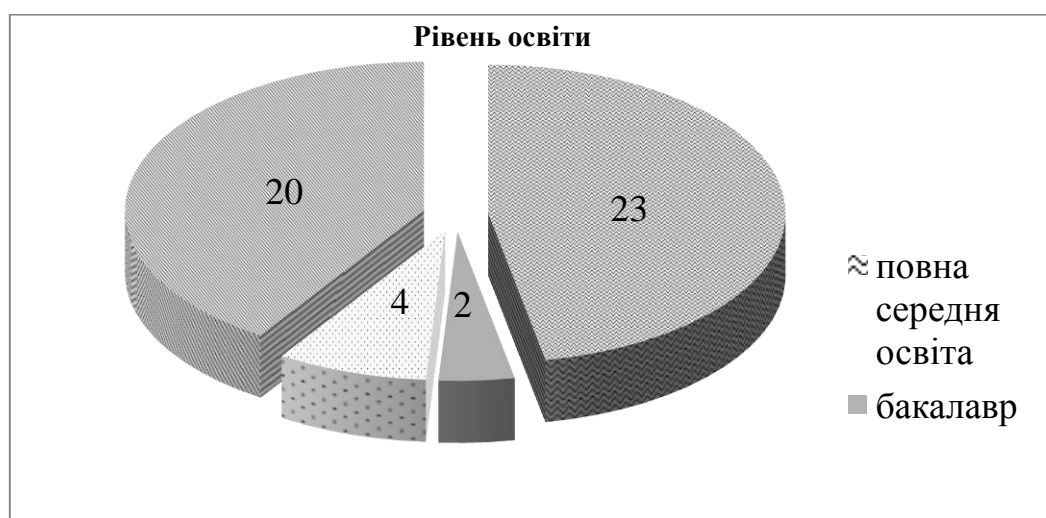

Рис. 2. Рівень освіти учасників

Питання щодо тривалості вивчення іноземної мови було поставлено респондентам, щоб порівняти досвід різних за віком груп. Виявилось, що респонденти обох категорій вивчають іноземну мову доволі тривалий час.

Рис. 3 показує тривалість вивчення іноземної мови респондентами університетської групи і групою вчених у порівнянні. Жодна особа в обох групах не вивчала англійську мову менше року. 2 студенти університету вивчали англійську мову протягом 2–5 років, але жоден із старших респондентів не вивчав ESL упродовж цього відрізка часу. Той факт, що юні дорослі вивчали іноземну мову протягом 2–5 років здається дивним, оскільки вивчення іноземної мови в загальноосвітніх школах є обов'язковим з першого класу навчання згідно з Декретом Міністерства освіти і науки України та Типовою шкільною програмою

[11]. Іншими словами, «стаж» вивчення іноземної мови юними дорослими має становити, принаймні, 10–11 років.

Однак, щодо цих 2 респондентів, можна припустити, що вони вивчали іншу іноземну мову в школі і почали вивчати англійську мову в якості другої іноземної мови тільки в старших класах школи чи в університеті. 11 студентів (22,5 %) у порівнянні з 8 вченими (16,4 %) вивчали англійську мову протягом 5–10 років. Виникає питання, щодо вчених, які, як передбачається, вивчали іноземну мову в середній школі (принаймні 10 років), в університеті (від 4 до 5 років). Але насправді, вони вказали на період, що не перевищує 10 років. Причиною може бути те ж саме. Вони вивчали іншу іноземну мову в університеті або в школі. 10 студентів і 16 вчених вивчали англійську мову понад 10 років, і це складає 20,4 % і 32,7 % відповідно.

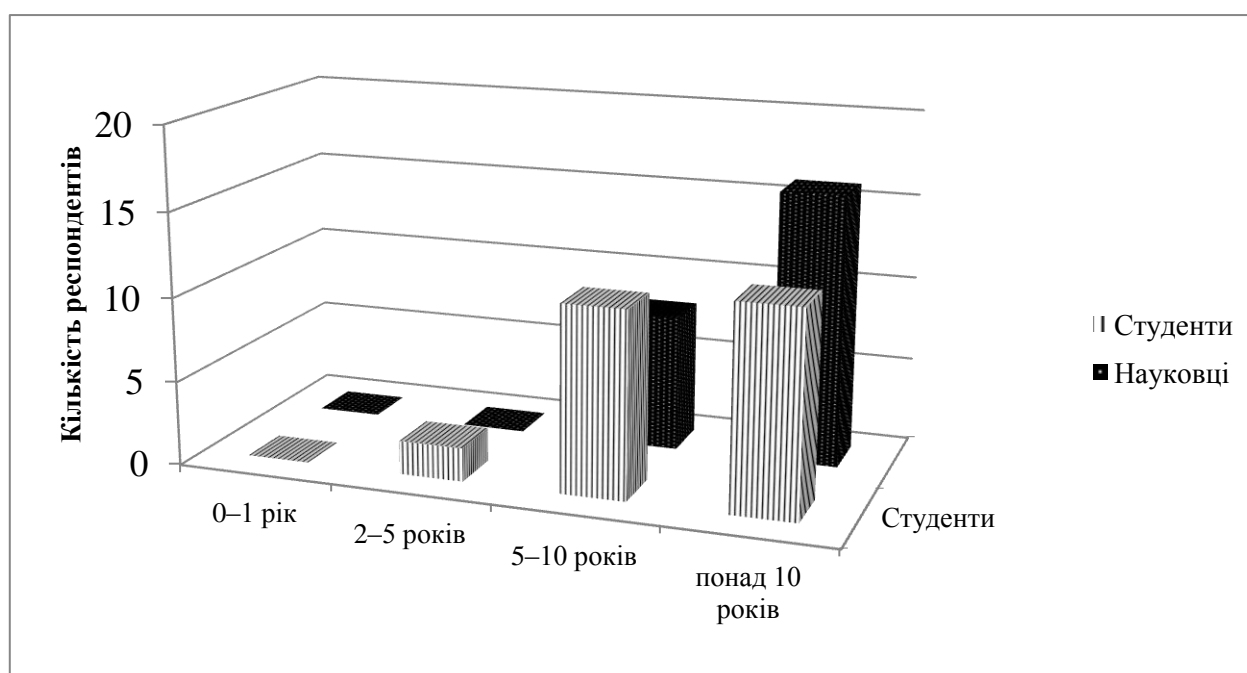

Рис. 3. Тривалість навчального досвіду

Чим триваліший період навчання, тим кращі результати, як це спостерігається при навчанні дітей. Успішне вивчення іноземної мови дітьми залежить від великої кількості витраченого ними часу на опанування цієї мовою [12]. Дорослі ж часто не здатні вивчити іноземну мову, тому що не можуть присвятити достатню кількість часу її вивченню [12]. Як видно із рис. 4, українські вчені витратили чимало часу на вивчення ESL (понад 10 років), але це не означає, що вони оволоділи необхідними ESL компетентностями. Тривалість навчання у дорослих, виявляється, не є показником ефективності. Вченим, що брали участь в опитуванні, вкрай необхідні знання ESL на рівні B2, якого вони не досягнули до цього часу, попри «солідний стаж» вивчення іноземної мови. Ці результати показують ще один недолік укра-

їнської системи освіти – низьку ефективність викладання іноземної мови.

5.1. Шляхи вивчення англійської мови у неформальному та інформальному освітніх середовищах

Питання анкети пропонує респондентам вибрати ті способи зі списку, які вони використовували для вивчення англійської мови. Причому важливим моментом є те, що всі ці шляхи за межами формальної освіти. Пропонується 4 варіанти: мовні курси, з приватним викладачем, самонавчання за допомогою друкованих матеріалів та самонавчання через Інтернет. Табл. 1 містить показники популярності зазначених способів в обох групах.

Таблиця 1

Неформальні шляхи ESL навчання

Категорії дорослих	Мовні курси	Навчання з репетитором	Самонавчання	
			Друковані матеріали	Інтернет-ресурси
Юні дорослі (студенти)	8	20	9	25
Дорослі старшого віку (науковці)	24	–	8	24

Цифри в табл. 1 показують, що 8 студентів використовують мовні курси для розвитку своєї ESL компетентності, в той час як кількість вчених, котрі надають перевагу цьому способу навчання, в три рази більший і становить 100 %. Причина полягає у вмінні та бажанні працювати в команді. У той же час, ніхто з науковців не вибирає освітні послуги приватного вчителя. Пояснення цьому можна знайти в теорії американського вченого М. Knowles про особливості навчання дорослих. Одне з його тверджень каже, що дорослі, які бажають керувати своїм власним навчанням, є незалежними і самоорієнтованими [13]. Це означає, що зрілі дорослі не прагнуть навча-

тися в індивідуальному порядку з учителем, побоюючись залежності від учителя та «повернення» у шкільні роки.

Той факт, що 20 людей з групи університету використовували або використовують послуги приватних вчителів доводить, що вони не забули шкільний досвід навчання і звикли до того щоб їх вчили.

Цікаво, що обидві категорії обирають самонавчання як надійний неформальний спосіб опанування іноземною мовою. Майже однакові частки респондентів використовують різні друковані матеріали для розвитку навичок ESL. Але найбільш вражаючим є те, що 100 % респондентів в обох групах використо-

вують онлайн-ресурси для досягнення своїх цілей. Це свідчить про те, наскільки глибоко вкоренилися Інтернет-ресурси в процес навчання, незважаючи на вікові відмінності. Старші дорослі, хоча народилися в минулому столітті, звертаються до тих же технічних засобів, що і молоді люди, які народилися вже за цифрової доби.

5. 2. Частота ESL вивчення

Питання, як часто респонденти здійснюють навчальну діяльність за межами формального середовища, передбачає 5 відповідей: один раз в тиждень, два рази, три рази, чотири рази в тиждень, і майже кожен день. Вибрані респондентами обох груп відповіді представлені на рис. 4.

Світла лінія, що презентує юних дорослих, показує, що вони займаються ESL навчанням в основному від трьох до чотирьох разів на тиждень, причому переважна більшість студентів (14 осіб) роблять це 4 рази на тиждень. 2 респонденти з цієї

групи, як правило, навчаються майже кожного дня. Чорна лінія, яка представляє групу вчених, показує найвищу точку «два рази на тиждень». Їх лінія частотності вивчення англійської мови різко зменшується і залишається в нижній частині діаграми. Це означає, що жоден з групи вчених не займається вивченням іноземної мови частіше, ніж два рази на тиждень. Загалом, моделі кривих практично ідентичні. Відмінність полягає в тому, що науковці вивчають мову від 1 до 2 разів на тиждень, в той час як студенти – вдвічі частіше.

Пояснити це явище досить просто. Студентам, у яких основним заняттям є навчання, знайти можливість удосконалити свої іншомовні компетентності легше, ніж вченим, які зайняті своєю роботою, науковою діяльністю, сім'ями, домашніми клопотами тощо.

Оскільки 100 % респондентів використовують Інтернет у своєму неформальному вивченні ESL, доцільно з'ясувати, які Інтернет-ресурси використовуються та частотність їх використання.

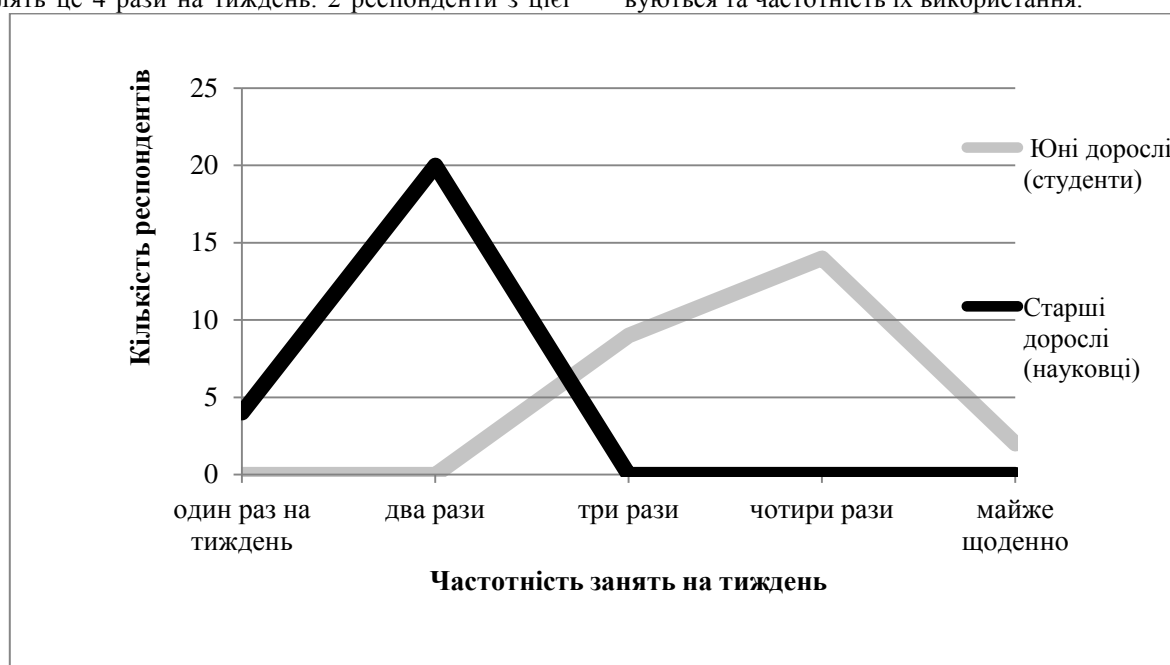

Рис. 4. Частота ESL навчання

Стосовно першого запитання, було запропоновано такі варіанти відповідей: дуже часто, іноді, не використовую і прохання вказати, які саме ресурси використовуються. Отримані дані свідчать, що 20 студентів із 25 не можуть вчитися без частого використання Інтернет-ресурсів. І тільки 5 студентів роблять це час від часу. Що стосується другої групи, 24 особи старшого віку (тобто 100 %), показали, що вони звертаються до Інтернету час від часу.

Ці результати не суперечать вищеописаній картині загальної частоти навчання ESL. Загальна тенденція полягає в тому, що молоді респонденти більш активні, ніж їхні старші колеги і в навчанні ESL і в частому використанні Інтернет-ресурсів.

На відкрите питання про те, які Інтернет-ресурси використовуються жоден науковець не відповів, а 20 студентів відповіли наступне: онлайн словники, електронні довідники з граматики, мультфільми та фільми англійською мовою, он-

лайн перекладачі, різні англійські сайти. Дивно, але жоден респондент не згадав іншомовні он-лайн курси. Це дає підстави для припущення, що ці навчальні ресурси поки що не стали популярними в Україні.

Найбільш типові рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності неформального навчання ESL від обох груп респондентів включають в себе наступне: читання художньої літератури в оригіналі, перегляд фільмів і серіалів англійською мовою, виконання достатньої кількості граматичних та лексичних вправ, спілкування в чатах в Інтернеті англійською мовою, прослуховування і вивчення англійських пісень, подорожування до англомовних країн.

Цікаво відзначити, що майже всі анкети (92 %) містили думку, що регулярність вивчення мови є найбільш потужним інструментом. Таким чином, представники різних поколінь показали одну спільну пропозицію.

6. Висновки

З огляду на результати дослідження, було зроблено такі висновки:

1. Розроблений запитальник було роздано 49 респондентам двох категорій дорослих – студентам і науковцям. Було проаналізовано отримані дані стосовно способів неформального / інформального вивчення ESL зазначеними групами дорослих (стать, вік, рівень освіти, частотність навчання, взаємозв'язок між рівнем освіти та досвідом вивчення ESL тощо). На перший погляд, шляхи надбання ESL компетентностей у неформальному та інформальному освітніх середовищах можуть здаватися схожими. Однак, проведене дослідження доводить, що існують відмінності навіть між респондентами однієї вікової групи. Причина тому, ймовірно, полягає у вікових особливостях, різниці у термінах навчання, життєвому досвіді та у перспективах особистого і професійного життя.

2. Неформальні/інформальні способи вивчення ESL широко використовуються дорослими учнями (молодшими та старшими), незалежно від їх віку. Обидві групи віддають перевагу використанню Інтернет-ресурсів при надбанні ESL компетентностей, у той же час вони також можуть кори-

стуватися друкованими матеріалами. Стаж вивчення іноземної мови дорослими в Україні становить понад 10 років для обох вікових категорій, тобто іноземну мову вивчають у школі, коледжі або університеті. Проте усі респонденти не задоволені своїм рівнем ESL компетентностей та вважають, що їхні знання іноземної мови потребують поліпшення.

Факторами, що відрізняють респондентів обох груп, є використання послуг приватного вчителя, частотність занять, використання ресурсів при вивченні іноземної мови, зокрема старші дорослі відзначають важливість автентичних підручників для їх самостійного опрацювання, в той час, як це не є важливим для юних дорослих, які віддають перевагу використанню сучасних технологій.

3. Стосовно пропозицій, які було зроблено юними і старшими опитуваними, деякі з них схожі, інші відрізняються. Такі пропозиції, як регулярність занять, використання ІТ, подорожі до зарубіжних країн є типовими для обох груп. Саме вони, на думку респондентів, є найбільш ефективними засобами підвищення рівня іншомовної компетентності в неформальному та інформальному освітніх середовищах.

Література

1. Yassin, S. Z. Out-campus students' perceptions and attitudes towards reading English materials via Internet in the ESL classroom [Text] / S. Z. Yassin, A. Almegren // 3rd International Conference of Education, Research and Innovation. – Madrid, 2010. – P. 6286–6297.
2. Viberg, O. Cross-cultural analysis towards the use of mobile devices in second and foreign language learning in higher education: A case from Sweden and China [Text] / O. Viberg, A. Gronlund // Computers and Education. – 2013. – Vol. 69. – P. 169–180.
3. A study on the effect of music on English education [Text]. – Journal of Linguistics Science. – 2015. – Vol. 72. – P. 253–273.
4. Song, Y. J. Integrating m-technology into Web-based ESL vocabulary learning for working adult learners [Text] / Y. J. Song, R. Fox // IEEE International Workshop on Wireless and Mobile Technologies in Education, Proceedings. – Tikushima, 2005. – P. 154–158.
5. Cameron, C. The development of scientific communication skills: A qualitative study of the perception of trainees and their mentors [Text] / C. Cameron, C. L. Collie, C. D. Baldwin, L. K. Bartholomew, J. L. Palmer, M. Greer, S. N. Chang // Academic Medicine. – 2013. – Vol. 88, Issue 10. – P. 1499–1506.
6. Recommendation of the European Parliament and of the Council [Electronic resource]. – Official Journal of the European Communities. – 2008. – Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:EN:PDF>
7. Огієнко, О. І. Роль ЮНЕСКО та Ради Європи у формуванні стратегічних напрямків розвитку освіти дорослих [Текст]: зб. наук. пр. / О. І. Огієнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2008. – № 9 (19). – С. 63–67. – Режим доступу: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4194/1/Ohienko.pdf>
8. Сігаєва, Л. Є. Характеристика структури освіти дорослих в сучасній Україні [Текст] / Л. Є. Сігаєва // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. – 2011. – № 59. – С. 38–42. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/7311/1/vip_59_8.pdf
9. Babushko, S. Challenge for Ukrainian Researchers: English as a Second Language [Text] / S. Babushko // New Educational Review. – 2016. – Vol. 44. – P. 230–239.
10. Когут, І. Чим відрізняються жінки і чоловіки: про гендерну не(рівність) у вищій освіті [Електронний ресурс] / І. Когут // CEDOS: аналітичний центр. – 2014. – Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/discrimination/chym-vid-rizniaiutsia-zhinky-i-choloviky-pro-hendernu-ne-rivnist-u-vyshchii-osviti>
11. "Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня" зі змінами внесеними наказом МОН України від 29.05.2014 № 664, наказом МОН України від 12.12.2014 № 1465, наказом України від 07.08.2015 № 855 [Текст]. – Міністерство освіти і наук України, 2012. – № 409. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/669->

12. Park, M. A suggestion for adults' language education: On the basis of "Critical Period" [Text] / M. Park // STEM Journal. – 2005. – Vol. 6, Issue 1. – P. 157–182.

13. Knowles, M. Andragogy in Action. Applying modern principles of adult education [Text] / M. Knowles. – San Francisco: Jossey Bass, 1984.

Дата надходження рукопису 08.05.2017

Бабушко Світлана Ростиславівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри, кафедра педагогіки та методики професійного навчання, Київський національний університет технологій та дизайну, вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ, Україна, 01011
E-mail: babushko64sr@gmail.com

Соловей Людмила Сергіївна, кандидат педагогічних наук, кафедра англійської філології та перекладу, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053
E-mail: l.solovei@kubg.edu.ua

УДК 004.42+ 378.1.048.2

DOI: 10.15587/2519-4984.2017.105518

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

© Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, Л. В. Журба

У статті проведено аналіз використання неліцензійного програмного забезпечення при підготовці студентів комп'ютерних спеціальностей. Досліджено поняття відповідальності за використання неліцензійного програмного забезпечення, як правопорушення авторських прав та причини настання відповідальності. Також звернено увагу на використання ліцензійного програмного забезпечення від компанії Microsoft, а саме Office 365 для ВНЗ

Ключові слова: неліцензійне програмне забезпечення, програмні засоби, навчання, програмний продукт, авторське право

1. Вступ

Зараз доволі важко відшукати організацію чи підприємство, які б не зверталися до комп'ютерної техніки та програмного забезпечення. Відповідно до статті 433 Цивільного кодексу України про «Об'єкти авторського права» [1] комп'ютерні програми відносяться до їх переліку, комп'ютерні додатки оберігаються як літературні праці. Таким чином, всі майнові та немайнові права на програмне забезпечення надаються їхньому автору і можуть використовуватися тільки з їхньої згоди.

За даними статистичних досліджень 2017 року – Україна займає одне з лідируючих місць щодо використання неліцензійного програмного забезпечення. В умовах прагнення бути повноправним учасником Євросоюзу, головною метою сьогодення є додержання загальноприйнятих норм у галузі захисту продуктів авторського права та формування відповідного механізму регулювання взаємовідносин у даній галузі.

Програмні засоби, які за умов швидкого технологічного розвитку безперервно поліпшуються, є тим предметом авторського права, який зазнає найбільшого впливу від порушень.

Проблема піратства виникла ще в XV ст., сьогодні ж, коли Україна тісно співпрацює з європейськими країнами питання авторського права постає все частіше. Основним негативним ефектом від неліцен-

зійного програмного забезпечення є втрата доходів компаніями-розробниками, що негативно позначається на розвитку їх програмних продуктів.

На відміну від розвинених країн, держави на території колишнього Радянського Союзу, виявилися схильними до піратства значно більше, зважаючи на слабкість дистриб'юторських мереж ліцензійного програмного забезпечення та низьку купівельну спроможність.

З настанням ери Internet проблема піратського програмного забезпечення тільки посилилася. Спростився доступ до неліцензійних програм – в мережі легко знайти й скачати генератор ключів або активатор практично до будь-якої платної програми, а часто й самі програми з вже заздалегідь зламанним захистом. Наслідком чого стали абсолютно нові види загроз, пов'язані з використанням піратського програмного забезпечення в мережевому середовищі.

«Піратство» відносно до терміну «програмне забезпечення» – це заборонене дублювання або поширення програм, які захищені авторськими правами [1]. «Піратство» може бути представлене у формі дублювання, завантаження, пересилання, реалізації або інсталюванні декількох дублікатів програмного забезпечення на особисті або робочі комп'ютери. Більшість просто не знають або не замислюються над тим, що, коли вони купують той чи інший програмний продукт, вони фактично отримують ліцензію на